



บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ถือว่ามีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน เพราะเป็นการศึกษาระดับกลางระหว่างประถมศึกษากับระดับอุดมศึกษา การศึกษาระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้เวลาเรียนตอนละประมาณ 3 ปี ในตอนต้นให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนกลุ่มวิชาการ และวิชาตามความถนัดและความสนใจอย่างกว้างขวาง ในตอนปลายยังให้ผู้เรียนได้เน้นการเรียนกลุ่มวิชาที่ผู้เรียนจะยึดเป็นอาชีพต่อไป การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาระดับที่กำลังได้รับความสนใจจากนักการศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งทางวิชาการ และวิชาชีพที่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพ หรือเป็นแนวทางศึกษาในระดับต่อไปได้ กำลังคนที่ได้จากการผลิตของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นกำลังคนระดับกลาง อันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศโดยรวมให้รุ่งเรืองได้ ดังนั้นหากจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาได้อย่างถูกต้องและมีคุณภาพแล้ว ก็จะทำให้ผลิตผลมีคุณภาพ สามารถพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป ซึ่งการจัดการศึกษาจะเกิดผลดีมีคุณภาพได้นั้น ก็ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดและดำเนินการของโรงเรียน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่สำคัญที่สุดในการนำนโยบายและหลักสูตร ไปปฏิบัติเพื่อให้การศึกษาแก่เด็กโดยตรง ซึ่งทั้งนี้ขั้นตอนที่สำคัญในการปฏิบัติก็คือ การนำหลักสูตรไปใช้นั่นเอง ดังที่ สจ๊วต อุทรานันท์ (2527 : 260-261) กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ว่า

การทำงานเกี่ยวกับหลักสูตรจะถือว่าขั้นตอนของการใช้หลักสูตร เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญยิ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร เป็นที่ยอมรับกันว่า ขั้นตอนการใช้หลักสูตรนั้นเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญในการชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตร โดยตรง นักพัฒนาหลักสูตรทุกคนต่างก็ยอมรับความสำคัญของขั้นตอน

ของการใช้หลักสูตรว่า มีความสำคัญยิ่งกว่าขั้นตอนอื่นใดทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากว่าถึงแม้หลักสูตรจะโครงสร้างไว้ดีเพียงใดก็ตาม ยังไม่สามารถจะกล่าวได้ว่า หลักสูตรจะประสบความสำเร็จหรือไม่หากการนำหลักสูตรไปใช้ดำเนินไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ดีเพียงพอ ความล้มเหลวของหลักสูตรก็บังเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนนั้นจะเกี่ยวข้องกับบุคลากรหลาย ๆ ฝ่าย เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และฝ่ายสนับสนุนการสอน เป็นต้น แต่บุคคลที่มีความสำคัญและถือว่าเป็นหัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่ ครูผู้สอนนั่นเอง ดังที่ มาร์ศรี ภิรมย์ราช (2519 : 50) ได้กล่าวไว้ว่า

การนำเอาหลักสูตรไปใช้ให้สัมฤทธิ์ผลนั้น จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรหลายฝ่ายในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้าหมวด ครูผู้สอน และเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ จากบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ครู เป็นตัวจักรที่สำคัญที่สุด ดังนั้นครูจึงต้องมีความรู้ และทำความเข้าใจกับหลักสูตรและการสอน เพื่อที่จะสามารถจัดกิจกรรมการสอนที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน

ครูผู้สอน คือ บุคคลที่จะทำให้หลักสูตรสามารถบรรลุผลตามจุดหมายที่วางไว้ เพราะจะเป็นผู้วางแผน และดำเนินการในเรื่องการนำหลักสูตร แผนการสอน และคู่มือครูในรูปต่าง ๆ มาจัดเป็นกิจกรรมเพื่อให้เกิดประสบการณ์ หรือการเรียนรู้ขึ้นในตัวผู้เรียน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนของนักเรียนมากที่สุด คือ ตัวครูเอง ความรู้ ความชำนาญ คุณภาพของครู ความกระตือรือร้นในการสอน การชวนชวายหาความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งสิ้น ถ้าครูเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการสอนเป็นอย่างดี รู้จักแสวงหาวิธีการและเทคนิคใหม่ ๆ มาปรับปรุงการสอนอยู่เสมอ ก็จะทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพได้

ในสภาพปัจจุบันที่เป็นอยู่ ปรากฏว่า การจัดการเรียนการสอนของครูยังไม่ประสบผลสำเร็จตามที่ต้องการ ดังผลจากการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรของกรมสามัญศึกษา และกรมวิชาการ (กรมสามัญศึกษา 2529 : 1) ได้พบว่า โรงเรียนมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรซึ่งพอสรุปได้ คือ ปัญหาเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ ปัญหาเกี่ยวกับการประเมินผล ปัญหาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ปัญหาเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติการสอนของครูอาจารย์ในโรงเรียน และปัญหาเกี่ยวกับอุปกรณ์การเรียนการสอน ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้มีผลกระทบโดยตรงต่อการบริหารงานวิชาการ

ของโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีเอกสารที่ชี้ให้เห็นว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถบรรลุจุดประสงค์ของรายวิชา ทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังจะเห็นได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

จากรายงานการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2527 (กรมวิชาการ 2528 : 64-67) เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในด้านความคิด (Cognitive Domain) และด้านคุณลักษณะ (Non-cognitive Domain) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรู้ลึก และค่านิยมในการเรียนในรายวิชาต่อไปนี้ คือ ภาษาไทย สังคมศึกษา พลานามัย พื้นฐานวิชาชีพ วิทยาศาสตร์ และค่านิยมในการเรียน พบว่า ในด้านความคิดของทุกรายวิชา มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับควรปรับปรุง (ต่ำกว่าร้อยละ 60) เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งในระดับประเทศ ระดับเขตการศึกษา และระดับจังหวัด ยกเว้นวิชาพลานามัย ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใจ (ได้คะแนนระหว่างร้อยละ 60-80) ในเขตกรุงเทพมหานคร สำหรับด้านคุณลักษณะ พบว่า มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับพอใจทุกวิชา ทั้งในระดับประเทศ ระดับเขตการศึกษา และระดับจังหวัด ส่วนในด้านค่านิยมในการเรียนอยู่ในระดับควรปรับปรุง เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดทุกระดับ

จากรายงานการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2528 (กรมวิชาการ 2529 : 74-81) ซึ่งเป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ในด้านความคิดและคุณลักษณะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านความรู้ลึกในด้านความสามารถภาษาไทย สังคมศึกษา พลานามัย พื้นฐานวิชาอาชีพ วิทยาศาสตร์ (เคมี ชีววิทยา ฟิสิกส์) และวิทยาศาสตร์ (กายภาพ ชีวภาพ) พบว่า ในด้านความคิดของทุกรายวิชา และด้านความเร็วของวิชาภาษาไทย มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับควรปรับปรุง (ได้คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 59 ลงไป) เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งในระดับประเทศ ระดับเขตการศึกษา และระดับจังหวัด ยกเว้นวิชาพลานามัย ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใจ (ได้คะแนนระหว่างร้อยละ 60-79) ในระดับประเทศและเขตการศึกษา ส่วนในระดับจังหวัดอยู่ในเกณฑ์ควรปรับปรุง สำหรับด้านคุณลักษณะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรู้ลึกอยู่ในระดับพอใจทุกรายวิชา เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดในทุกระดับ

จากรายงานดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนของครูยังไม่บรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตร สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูให้ดียิ่งขึ้นต่อไป นอกจากนี้จากรายงานติดตามผล และแนะนำการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (กรมสามัญศึกษา 2528 : 6-7) ยังพบว่า ครูอาจารย์ ขาดความรู้ในหลักสูตรวิชาครู และจิตวิทยาการศึกษา ครูบางคนต้องทำหน้าที่หลายอย่างทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติการสอน ครูอาจารย์ไม่เข้าใจในหลักการแนวทางการสอนโดยยึดจุดประสงค์ ครูขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ยังได้ชี้ให้เห็นว่า สาเหตุที่ทำให้การเรียนการสอนตามแนวหลักสูตรใหม่ไม่บรรลุจุดประสงค์นั้นมีสาเหตุจากพฤติกรรมการสอนของครู และได้รวบรวมพฤติกรรมการสอนของครูไว้พอสรุปได้ดังนี้

1. โดยทั่วไปครูยังไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ครูยังเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน แสดงบทบาทของตนในฐานะผู้ป้อนวิชาความรู้ให้นักเรียน และนักเรียนเป็นผู้รับเท่านั้น
2. ครูไม่ใส่ใจในการหาความรู้ และปรับปรุงวิธีสอนให้ทันสมัย ทำให้ครูขาดเทคนิคการสอนใหม่ ๆ
3. ครูยังไม่เตรียมการสอน และขาดความรับผิดชอบในวิชาที่สอน
4. ครูไม่ใช่อุปกรณ์การสอน
5. ครูสอนไม่เต็มเวลา และไม่เต็มหลักสูตร
6. ครูสอนแล้วไม่ติดตามผลงาน

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงสมควรที่จะต้องหาวิธีการแก้ปัญหาโดยเร็ว ประกอบกับสภาพสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงทุกขณะ ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นโดยไม่หยุดยั้งแนวคิดเกี่ยวกับการสอนก็เกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องพัฒนาตัวครูผู้สอนเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 ที่ว่าให้ครูทุกหมวดวิชาได้รับการเพิ่มพูนความรู้ด้านวิชาการ และเทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่ทันสมัยโดยวิธีการต่าง ๆ และในขณะเดียวกันก็ต้องแสวงหาแนวทางในการพัฒนางานวิชาการของโรงเรียน อันจะส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สิ่งหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาครูในด้านการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพได้ก็คือ การนิเทศการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนิเทศการสอน ดังที่ สจ๊วต อุทราพันธ์ (2528 : 23) ได้กล่าวไว้ว่า "การนิเทศการสอน เป็นการนิเทศครูที่ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ" การนิเทศการสอนนี้เป็นส่วนที่สำคัญที่สุดโดยตรง ในอันที่ผู้นิเทศจะนำไปช่วยเหลือครูผู้สอนในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ โดยปกติการนิเทศการศึกษาในประเทศไทย มักจะกระทำโดยศึกษานิเทศก์ แต่เนื่องจากในสภาพปัจจุบันนี้ศึกษานิเทศก์ไม่สามารถปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา โดยเฉพาะการนิเทศการสอนในชั้นเรียนกับครูได้อย่างทั่วถึง เพราะเหตุที่มีการขยายตัวในด้านจำนวนนักเรียน และขนาดโรงเรียนทำให้จำนวนนักเรียนและครูเพิ่มขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก จึงต้องอาศัยการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนเข้ามาช่วย เพื่อให้งานนิเทศการสอนไปสู่ระดับห้องเรียนให้ครบทุกโรงเรียนได้

การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนเป็นการจัดการนิเทศโดยบุคลากรในโรงเรียนเอง ผู้นิเทศ ได้แก่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หัวหน้าหมวดหรือหัวหน้าสายวิชา และหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดตั้งขึ้น ซึ่งการนิเทศการศึกษาโดยใช้บุคลากรภายในโรงเรียนเองนี้จัดว่าเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันเป็นอย่างมาก เพราะสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่งย่อมแตกต่างกันไป ผู้ที่จะรู้สภาพและความต้องการของโรงเรียนอย่างแท้จริงก็คือ บุคลากรภายในโรงเรียนนั่นเอง ดังที่ กลิคแมน (Glickman 1981 : 6) ได้กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพควรเริ่มต้นจากผู้ที่อยู่ใกล้ชิดปัญหามากที่สุด คือ ครู และต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวด หรือหัวหน้าสายวิชา ผู้นำทางวิชาการ นักพัฒนาหลักสูตร และเจ้าหน้าที่ธุรการของโรงเรียน" ซึ่งความคิดเห็นของกลิคแมนนี้สอดคล้องกับ ลิปปนนท์ เกตุทัต (2518 : 132) ที่กล่าวว่า

ทางหนึ่งที่จะช่วยให้การใช้หลักสูตรใหม่บรรลุเป้าหมายได้ และเพื่อที่จะแก้ปัญหาในด้านการศึกษาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาโดยตรงเป้าหมายที่สุด ก็คือ การจัดการนิเทศภายในโรงเรียนขึ้น โดยอาศัยบุคลากรภายในโรงเรียนเอง เป็นผู้นิเทศ

ได้แก่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชา รวมทั้งครูที่มีความรู้ความสามารถ และความชำนาญ ตลอดจนมีประสบการณ์การสอนเฉพาะสาขาวิชา บุคลากรเหล่านี้ จะต้องสามารถทำการนิเทศครูในโรงเรียนได้ในรูปแบบที่เล็ง การบริหารงาน ในหมู่คณะ การให้ความรู้เป็นพิเศษ โดยอาศัยหลักการฝึกกำลังกับปฏิบัติงานให้ สำเร็จควยคติ

จากทัศนะของนักการศึกษาทั้งหลาย จะเห็นว่า บุคคลที่มีความสำคัญอย่างมาก ในการนิเทศการศึกษา ก็คือ ครูใหญ่ หรือผู้บริหาร โรงเรียนนั่นเอง เพราะจะเป็นผู้ที่ ทำให้การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประสบผลสำเร็จได้ ดังที่ สจิด อุทรานันท์ (2529 : 39) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า "การนิเทศภายในโรงเรียนหรือสถานศึกษาจะประสบ ผลสำเร็จหรือไม่อยู่ที่การให้ความสนใจ และเอาใจใส่ของผู้บริหารการศึกษา และ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นสำคัญ" แต่จากแนวปฏิบัติจริงนั้น ผู้บริหารส่วนมากมักจะไม่มี โอกาสได้ทำการนิเทศการสอนในห้องเรียนโดยตรง เนื่องจากมีภารกิจต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นผู้บริหารอาจจะดำเนินการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนได้โดยอาศัยหัวหน้า- หมวดวิชา หรือคณะครูผู้ทำหน้าที่นิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งการนิเทศการศึกษาภายใน โรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการนิเทศการสอนโดยหัวหน้าหมวดวิชานั้น จัดได้ว่า เหมาะสมเป็นอย่างมาก เพราะหัวหน้าหมวดวิชาจะเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับครูผู้สอนใน แต่ละหมวดวิชามากกว่าบุคคลอื่น และการนิเทศการสอนซึ่งกระทำโดยหัวหน้าหมวดวิชา นี้จัดว่าเป็นการนิเทศแบบตรง (Direct Supervision) ที่ผู้ทำการนิเทศไปมีปฏิ- สัมพันธ์กับครูหรือผู้สอน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้คุณภาพการศึกษาคีขึ้น

ฉลอง ปิ่นทอง (กรมสามัญศึกษา 2527 : 108) ได้กล่าวถึงบทบาท ของหัวหน้าหมวดวิชากับการนิเทศภายใน ไว้ดังนี้คือ

1. ให้คำแนะนำในด้านการจัดทำแผนการสอน โครงการสอนระยะยาว แก่ครูในหมวด
2. เป็นที่ปรึกษาของครูในทุกโอกาสเมื่อครูมีปัญหา
3. ร่วมกับครูกำหนดวิธีสอน การวัดผลและประเมินผล จัดทำข้อสอบ เพื่อ ใช้ในหมวดวิชา
4. พาครูในหมวดวิชาไปชมกิจการ หรือการดำเนินงานของโรงเรียนอื่น ในเรื่องที่ครูในหมวดวิชาให้ความสนใจ หรือพาไปดูการแสดง การจัดนิทรรศการ หรือ

กิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินงานในหมวดวิชานั้น ๆ

5. ประสานงานให้ครูในหมวดได้มาร่วมกันทำงานเพื่อส่วนรวม เช่น ช่วยกันทำคู่มือการสอน โดยผู้นิเทศเป็นศูนย์กลางของความร่วมมือนั้น
6. จัดการให้มีการสาธิตการสอนของครูในสาย เพื่อแก้ปัญหาด้านการสอน
7. แนะนำครูใหม่ เกี่ยวกับการสอน และวิธีปฏิบัติงาน

นอกจากนี้ วิทยุ สาส์น (2519 : 129) ยังได้กล่าวถึงบทบาทของ หัวหน้าหมวดวิชาพอสรุปได้ว่า หัวหน้าหมวดวิชาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการบริหารงานวิชาการ เพราะจะเป็นผู้ดูแลและใกล้ชิดกับครูผู้สอนในแต่ละวิชาที่ตนรับผิดชอบมากที่สุด ถ้าหัวหน้าหมวดวิชามีความรู้ ความสามารถ เอาใจใส่ในหน้าที่เป็นอย่างดี งานวิชาการจะมีประสิทธิภาพ เพราะหัวหน้าหมวดควรมีสิทธิเต็มที่ในการควบคุมดูแลครูผู้สอน ให้ปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เต็มความสามารถ

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าหัวหน้าหมวดวิชาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนิเทศการสอน และในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศนั้น หัวหน้าหมวดวิชาซึ่งจะเป็นผู้นิเทศจะต้องมีความรู้ ความสามารถหรือมีสมรรถภาพในการปฏิบัติงานนิเทศ แต่ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีการศึกษาเกี่ยวกับสมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาผู้ที่ จะออกไปประกอบอาชีพครู และสมรรถภาพของครูประถมศึกษาในโครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู 2523 เท่านั้น ส่วนเรื่องสมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งจะต้องทำหน้าที่นิเทศศึกษานั้น ยังไม่มีการศึกษามาก่อนเลย ดังนั้นหากได้มีการศึกษาเกี่ยวกับสมรรถภาพในการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและส่งเสริมการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นอย่างมาก และจะช่วยให้นโยบายการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 6 ข้อที่ 3 (กรมสามัญศึกษา 2529 : 10) ที่ว่า มุ่งเร่งรัดและส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ทั้งในด้านการบริหาร การตรวจ และการนิเทศการศึกษา การบริการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ ตลอดจนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สามารถสอนตามหลักสูตรปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุผลสำเร็จได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสมรรถภาพที่จำเป็นในการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเกี่ยวกับสมรรถภาพที่จำเป็นในการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

2. สมรรถภาพที่จำเป็นในการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชา จะศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 สมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชา ซึ่งประกอบด้วย

1) ความรู้ด้านหลักสูตรและการสอน ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการแนะแนว

2) ความรู้ด้านการนิเทศการศึกษา ได้แก่ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา และกระบวนการนิเทศการศึกษา

3) ความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้นิเทศ เช่น การวิจัย การบริหารงานบุคคล การพัฒนาองค์กร เป็นต้น

2.2 สมรรถภาพด้านเทคนิควิธีในการปฏิบัติงานนิเทศ ได้แก่ การนำความรู้ต่าง ๆ ไปปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 สมรรถภาพด้านคุณลักษณะและเจตคติ ประกอบด้วย คุณลักษณะส่วนตัว และเจตคติที่จำเป็นต่อการนิเทศการศึกษา

3. สมรรถภาพที่จำเป็นในการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชานี้ จะไม่แยกตามรายหมวดวิชา แต่จะศึกษาสมรรถภาพที่จำเป็นที่หัวหน้าหมวดวิชาทุกคนควรมี ซึ่งทั้งนี้จะต้องแสดงออก หรือปฏิบัติได้

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

1. ผลของการวิจัย จะทำให้ทราบสมรรถภาพที่จำเป็นในการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
2. ผลจากการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร และหัวหน้าหมวดวิชา ในการนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาหัวหน้าหมวดวิชาให้มีความรู้ความสามารถ ในการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

สมรรถภาพ หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นผลมาจาก ความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติ ซึ่งมีผลทำให้เกิดความสามารถในการกระทำพฤติกรรม หรือดำเนินงาน ให้ภาระหน้าที่รับผิดชอบบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งปรารถนาได้

การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานของหัวหน้าหมวดวิชา ในการช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริม สนับสนุน หรือปรับปรุงประสิทธิภาพ การจัดการเรียน การสอนของครูในหมวดวิชา ให้มีคุณภาพสูงขึ้น

หัวหน้าหมวดวิชา หมายถึง ผู้มีตำแหน่ง หรือรักษาการในตำแหน่งหัวหน้า หมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

สมรรถภาพในการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชา หมายถึง ความ-สามารถที่เป็นผลมาจาก ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติ ในการทำงานของ หัวหน้าหมวดวิชา ด้านการช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริม สนับสนุน หรือปรับปรุงประสิทธิภาพ การจัดการเรียนการสอนของครูในหมวดวิชาให้มีคุณภาพสูงขึ้น

สมรรถภาพด้านความรู้ หมายถึง ความสามารถของหัวหน้าหมวดวิชาใน ส่วนที่เป็นความรู้ ซึ่งจำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชา ซึ่งประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน ความรู้เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา และความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้นิเทศ

สมรรถภาพค่านเทคนิควิธี หมายถึง ความสามารถของหัวหน้าหมวดวิชา ในการนำความรู้ไปปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมรรถภาพค่านคุณลักษณะและเจตคติ หมายถึง ลักษณะ ท่าที ความคิดเห็น และความรู้สึก เอนเอียงในทางที่คัดต่อการปฏิบัติการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยในเชิงการวิเคราะห์เอกสาร และให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้พิจารณาคัดเลือก โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1.1 วิเคราะห์รายการสมรรถภาพที่จำเป็นในการนิเทศการศึกษา ของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา โดยทำการวิเคราะห์ จากตำรา เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 3 คำน คือ

ก. คำนความรู้ความเข้าใจ ในสิ่งที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน นิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชา ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ค่านหลักสูตรและการสอน ความรู้ค่านการนิเทศการศึกษา และความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้นิเทศ

ข. ค่านเทคนิควิธีในการปฏิบัติงานนิเทศ ได้แก่ การนำความรู้ ต่าง ๆ ไปปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ค. ค่านคุณลักษณะ และเจตคติ ประกอบด้วย คุณลักษณะส่วนตัว ที่จำเป็นต่อการนิเทศ และเจตคติที่คัดต่อการนิเทศการศึกษา

1.2 การจัดหมวดหมู่รายการสมรรถภาพที่จำเป็นในการนิเทศการศึกษา ของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เป็นการศึกษา ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 1 โดยผู้วิจัยนำรายการสมรรถภาพที่จำเป็นใน- การนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชา ซึ่งได้วิเคราะห์จากเอกสารต่าง ๆ ไปให้ ผู้เชี่ยวชาญในการนิเทศการศึกษาตรวจสอบการจัดหมวดหมู่ และเพิ่มเติมรายการ สมรรถภาพที่จำเป็นในการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

1.3 การตรวจสอบซ้ำ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในครั้งแรก

มาหาค่าเฉลี่ย (X) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ในแต่ละข้อ แล้วสร้างเป็นแบบสอบถามขึ้นใหม่ โดยบอกค่าเฉลี่ย และคะแนนของผู้เชี่ยวชาญเป็นรายบุคคล เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญมีโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นหรือยืนยันความคิดเห็นเดิม แล้วส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญนั้น ๆ ตรวจสอบซ้ำอีกครั้งหนึ่ง

1.4 การสรุปรายการสมรรถภาพที่จำเป็นในการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ซึ่งตอบโดยผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 มาทำการวิเคราะห์ค่าสถิติ หากพบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีความคงที่หรือไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ผู้วิจัยก็จะทำการสรุปรายการสมรรถภาพที่จำเป็นในการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งจะสรุปโดยแยกเป็นสมรรถภาพที่จำเป็นอย่างยิ่ง สมรรถภาพที่จำเป็น สมรรถภาพที่ไม่จำเป็น และสมรรถภาพที่ไม่จำเป็นอย่างยิ่ง และนำเสนอเป็นผลการวิจัยต่อไป ซึ่งจะนำเสนอเฉพาะสมรรถภาพที่จำเป็นอย่างยิ่ง และสมรรถภาพที่จำเป็น เท่านั้น

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 50 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

2.1 กลุ่มนักวิชาการ ประกอบด้วยบุคคลผู้ทำหน้าที่สอนเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตร ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ หรือเป็นผู้วางแผนในการจัดการนิเทศการศึกษาในหน่วยงาน หรือทำหน้าที่เป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา หรือเป็นผู้ให้คำแนะนำและนิเทศการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งได้แก่ อาจารย์ผู้สอนในมหาวิทยาลัย และเจ้าหน้าที่ของกรมสามัญศึกษา ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา หรือศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

2.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติการนิเทศ ประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียน หรือผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าหมวดวิชา หรือครูผู้สอน ซึ่งมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

ก. เป็นบุคคลซึ่งปฏิบัติงานในโรงเรียนกลุ่มทดลองของโครงการพัฒนาการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา

ข. เป็นบุคคลที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรการจัดการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน ตามโครงการพัฒนาการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน-

มัธยมศึกษา หรือ

ค. เป็นบุคคลที่สำเร็จการศึกษาในสาขาการนิเทศการศึกษา

ง. เป็นบุคคลที่ถูกเสนอแนะโดยกรมสามัญศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบตรวจสอบรายการสมรรถภาพที่จำเป็นในการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชา ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยแบ่งรายละเอียดออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ สร้างขึ้นในลักษณะแบบตรวจสอบ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นรายการสมรรถภาพที่จำเป็นในการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในด้านความรู้ ด้านเทคนิควิธี และด้านคุณลักษณะและ เจตคติ สร้างขึ้นในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ คือ จำเป็นอย่างยิ่ง จำเป็น ไม่จำเป็น และไม่จำเป็น-อย่างยิ่ง ซึ่งในรอบแรกจะมีช่องว่างสำหรับเพิ่มเติมข้อเสนอแนะ และข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ส่วนในรอบที่ 2 จะมีช่องแสดงค่าเฉลี่ย และระดับคะแนนเดิมของผู้ตอบแสดงให้เห็นด้วย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และใช้บริการทางไปรษณีย์อีกส่วนหนึ่ง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์คำนวณค่าสถิติในโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การหาค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.)

ในการวิเคราะห์ดังกล่าวจะแบ่งออกเป็น 2 รอบ คือ รอบที่ 1 การตรวจสอบการจัดหมวดหมู่จะวิเคราะห์หาค่า \bar{X} , S.D. และ C.V. ส่วนในรอบที่ 2 ซึ่งเป็นการตรวจสอบซ้ำจะวิเคราะห์หาค่า \bar{X} , S.D., C.V. และเพิ่มการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ด้วย

สำหรับการวิเคราะห์รายการสมรรถภาพที่จำเป็นในการนิเทศการศึกษาของหัวหน้ามหาวิทยาลัยในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษานั้น จะใช้เกณฑ์ดังนี้ คือ

- ค่าเฉลี่ยของคะแนน 3.51-4.00 มีค่าเท่ากับ จำเป็นอย่างยิ่ง
- ค่าเฉลี่ยของคะแนน 2.51-3.50 มีค่าเท่ากับ จำเป็น
- ค่าเฉลี่ยของคะแนน 1.51-2.50 มีค่าเท่ากับ ไม่จำเป็น
- ค่าเฉลี่ยของคะแนน 1.00-1.50 มีค่าเท่ากับ ไม่จำเป็นอย่างยิ่ง

6. การเสนอผลงานวิจัย แบ่งออกเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตและประโยชน์ของการวิจัย คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย และวิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 2 เสนอเอกสาร วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา หัวหน้ามหาวิทยาลัย สมรรถภาพ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 เสนอวิธีดำเนินการวิจัยโดยละเอียด กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 การวิเคราะห์และการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปการบรรยายประกอบตาราง

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ และตอนท้าย มีบรรณานุกรม และภาคผนวก